

**КАФЕДРА ФІНАНСОВОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри _____,
протокол № _____ від “ _____ ” _____ 2020 р.
Зав. кафедри _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА»

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
(шифр та найменування галузі знань)

спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та найменування спеціальності)

освітній ступінь: бакалавр
(бакалавр, магістр)

Укладач:

Гринчишин Ярослав Миколайович, к.е.н., доц.
(ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання)

ЛЬВІВ 2020

Конспект лекції № 1

Тема 1. Місце фінансового планування в системі управління підприємством

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо місця фінансового планування в системі управління підприємством

План лекції:

1. Планування як функція управління підприємством
2. Стратегічне планування як основа фінансового планування і бюджетування
3. Значення фінансового планування в управлінні підприємствами

Опорні поняття: планування, фінансове планування, управління підприємством, бюджетування .

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
3. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
4. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
6. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
7. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.
8. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
9. Терещенко О. О. Фінансовий контролінг : навч. посібн. Київ : КНЕУ, 2013. 407 с.
10. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Ачкасов А. Є., Охріменко В. М., Мількін І. В. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. Харків : ХНУМГ, 2014. 277 с

2. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
3. Кудлак В. Я. Фінансове планування та прогнозування : курс лекцій. Тернопіль : ТНТУ, 2016. 94 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
5. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
6. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
7. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
8. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. У чому полягає сутність планування? Перерахуйте етапи внутрішньовиробничого планування?
2. Що є предметом планування? Що є об'єктом планування?
3. Назвіть принципи планування. Дайте характеристику кожного з них.
4. Які види планування найчастіше використовують підприємства у своїй господарській діяльності? Перерахуйте.
5. Що таке директивне та індикативне планування? Дайте характеристику даних видів планування.
6. Розкрийте сутність стратегічного планування.
7. Що таке фінансове планування? Яка мета і які завдання фінансового планування?
8. Що є об'єктом фінансового планування? Назвіть принципи і методи фінансового планування.
9. Що таке фінансовий план? На основі яких вихідних даних складається фінансовий план? Доведіть необхідність та обґрунтуйте цілі розроблення бюджетів.

Конспект лекції № 2

Тема 2. Сутність бюджетного методу управління підприємством

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо бюджетного методу управління підприємством.

План лекції:

1. Поняття бюджету підприємства і процесу бюджетування.
2. Функції та завдання бюджетування.
3. Принципи бюджетування, його переваги і недоліки

Опорні поняття: бюджет підприємства, процес бюджетування, функції та завдання бюджетування, принципи бюджетування, переваги бюджетування, недоліки бюджетування.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

10. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
11. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
12. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
13. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
14. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
15. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
16. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.
17. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
18. Терещенко О. О. Фінансовий контролінг : навч. посібн. Київ : КНЕУ, 2013. 407 с.
10. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

9. Ачкасов А. Є., Охріменко В. М., Мількін І. В. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. Харків : ХНУМГ, 2014. 277 с
10. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
11. Кудлак В. Я. Фінансове планування та прогнозування : курс лекцій. Тернопіль : ТНТУ, 2016. 94 с.
12. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
13. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
14. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.

15. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.

16. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.

2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. Розкрийте зміст бюджетування як процесу і як управлінської технології.

2. Опишіть основні функції та завдання складання бюджетів.

3. Обґрунтуйте основні принципи розроблення бюджетів.

4. Які кроки має здійснити підприємство для розроблення системи бюджетування

5. Розкрийте переваги бюджетування.

6. Розкрийте недоліки бюджетування.

Конспект лекції № 3

Тема 3. Типологія бюджетів

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо типології бюджетів.

План лекції:

1. Основні підходи до класифікації бюджетів підприємства

2. Ієрархічна структура бюджетів підприємства. Бюджетна піраміда.

3. Формування бюджетів підприємства з урахуванням фактору ризику

Опорні поняття: класифікація бюджетів підприємства, ієрархічна структура бюджетів, бюджетна піраміда, бюджетування з урахуванням фактору ризику

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.

2. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
3. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
4. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
6. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
7. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.
8. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
9. Терещенко О. О. Фінансовий контролінг : навч. посібн. Київ : КНЕУ, 2013. 407 с.
10. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
2. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
3. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
4. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
5. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Обладнання заняття, ТЗН тощо: мультимедійний пристрій.

Завдання студентам на самостійне опрацювання навчального матеріалу для підготовки до наступного семінарського заняття зазначені у методичних рекомендаціях щодо виконання самостійної роботи.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. У чому полягають відмінності планового, фактичного, статичного та гнучкого бюджетів?
2. Поясніть відмінність у розробленні індексних бюджетів і бюджетів з «нуля».
3. Наведіть приклади, коли доцільно застосовувати рамочні бюджети.
4. Дайте визначення статичного бюджету.
5. Що таке «гнучкий бюджет» і для яких цілей він використовується?
6. Яке призначення операційних бюджетів? Фінансових бюджетів підприємства?
7. Який склад операційних і фінансових бюджетів?

8. Які бюджети називають основними? Пояснить, чому вони є обов'язковими для прийняття управлінських рішень.
9. Які бюджети називають допоміжними? Наведіть приклади, коли розробляються допоміжні бюджети.
10. Чи є податковий бюджет основним операційним бюджетом підприємства? Які ще спеціальні бюджети Ви знаєте?

Конспект лекції № 4

Тема 4. Методи бюджетування

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо методів бюджетування.

План лекції:

1. Методичні підходи до бюджетування
2. Сутність і класифікація методів бюджетування.
3. Вибір методів бюджетного планування

Опорні поняття: бюджетування за ЦФВ, АВВ-бюджетування, класифікація методів бюджетування, вибір методів бюджетування

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
3. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
4. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
6. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
7. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.
8. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.

9. Терещенко О. О. Фінансовий контролінг : навч. посібн. Київ : КНЕУ, 2013. 407 с.
10. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
2. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
3. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
4. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
5. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. За якими двома методиками розробляються бюджети підприємства? Яка з них поширеніша?
2. Назвіть основні методи розроблення бюджетів.
3. Які основні критерії класифікації методів бюджетування.
4. Переваги та недоліки методів бюджетного планування
5. Рекомендації щодо вибору методів бюджетного планування залежно від характеристик функціонування організації

Конспект лекції № 5

Тема 5. Формування системи бюджетування на підприємстві

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо формування системи бюджетування на підприємстві.

План лекції:

1. Система бюджетування на підприємстві та взаємозв'язок її складових елементів
2. Суб'єкти та об'єкти бюджетування
3. Етапи побудови системи бюджетування

Опорні поняття: система бюджетування, складові елементи, суб'єкти бюджетування, об'єкти бюджетування, етапи побудови системи бюджетування.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
3. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
6. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.
7. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
8. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
2. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
3. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
4. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
5. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. Яке призначення системи бюджетування на підприємстві?
2. Коротко охарактеризуйте елементи системи бюджетування.
3. Охарактеризуйте методологію бюджетування як елемент системи бюджетування.

4. Охарактеризуйте організацію бюджетного процесу на підприємстві як елемент системи бюджетування.
5. Охарактеризуйте автоматизацію бюджетування як елемент системи бюджетування.
6. Охарактеризуйте систему бюджетування підприємства у структурно-ієрархічному аспекті.
7. Які групи об'єктів бюджетування виділяють на підприємстві, чим вони характеризуються?

Конспект лекції № 6

Тема 6. Структуризація підприємства для цілей бюджетування

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо структуризації підприємства для цілей бюджетування.

План лекції:

1. Поняття фінансової структури підприємства.
2. Формування фінансової структури підприємства
3. Принципи узгодження структури бюджетів підприємства з його фінансовою структурою.

Опорні поняття: організаційна структура, фінансова структура, критерії формування, правила виділення ЦФВ, структура бюджетів, принципи узгодження.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
3. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
6. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.
7. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.

8. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
2. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
3. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
4. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
5. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. Що таке «фінансова структура підприємства»? З якою метою вона розробляється?
2. За якими критеріями можуть визначатися центри фінансової відповідальності?
3. Дайте визначення об'єкта бюджетування.
4. Які є об'єкти бюджетування?
5. Що означають принципи «один до одного», «один до багатьох», «кілька до одного»?
6. Поясніть зв'язок між фінансовою структурою підприємства та його системою бюджетів.

Конспект лекції № 7

Тема 7. Технологія формування операційних бюджетів

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо особливостей формування операційних бюджетів.

План лекції:

1. Послідовність розроблення операційних бюджетів.
2. Методи класифікації витрат і розрахунок собівартості продукції.

Опорні поняття: бюджет продажу; бюджет виробництва; бюджет виробничих запасів; бюджет прямих витрат на матеріали; бюджет прямих витрат на оплату праці; бюджет

загальновиборничих витрат; бюджет амортизаційних відрахувань; бюджети адміністративних і комерційних витрат.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.12.2019).
2. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 15.12.2019).
3. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
3. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
6. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
7. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
2. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
3. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
4. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
5. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.
- 6.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до практичного заняття за темою лекції:

1. Дайте визначення операційного бюджету підприємства та обґрунтуйте необхідність його розроблення.
2. Назвіть послідовність розроблення операційних бюджетів.
3. Поясніть роль операційних бюджетів у відображенні поточної діяльності підприємства.
4. Які класифікації витрат Ви знаєте?
5. Як класифікуються витрати за характером поведінки?
6. Чи правильним є твердження, що постійні витрати завжди залишаються незмінними при зміні обсягів продажу підприємства?
8. Які витрати називають прямими і чим вони відрізняються від непрямих?
9. Наведіть приклади операційної та фінансово-інвестиційної діяльності. Які витрати пов'язані зі здійсненням підприємством операційної діяльності?
10. У чому полягає сутність розрахунку собівартості продукції за методом прямих витрат (дірект-костінг)?

Конспект лекції № 8

Тема 7. Технологія формування операційних бюджетів

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо формування операційних бюджетів

План лекції:

1. Розрахунок бюджетів витрат, що формують собівартість продукції
2. Механізм консолідації операційних бюджетів при формуванні бюджету доходів і витрат

Опорні поняття: інвестиційна привабливість, ефективність інвестиційних проектів, чиста вартість, амотризація, чистий дохід.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.12.2019).

2. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 15.12.2019).

3. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.

- 2.Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
- 3.Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
- 4.Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
- 5.Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
- 6.Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
- 7.Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

- 1.Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
- 2.Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
- 3.Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
- 4.Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
- 5.Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до практичного заняття за темою лекції:

Питання для обговорення:

1. Назвіть основні статті витрат бюджету продажу. Як він обраховується? Які допоміжні бюджети можуть складатися при цьому?
2. Яким чином розраховується бюджет виробництва підприємства?
3. Які бюджети прямих витрат Ви знаєте? Визначте структуру цих бюджетів та особливості їх розроблення.
4. Яка інформація необхідна для розроблення бюджету прямих витрат на оплату праці?
5. Визначте послідовність розроблення бюджету доходів і витрат підприємства.

Конспект лекції № 9

Тема 8. Формування фінансових бюджетів підприємства

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо формування фінансових бюджетів підприємства

План лекції:

1. Види фінансових бюджетів і послідовність їх побудови
2. Послідовність побудови фінансових бюджетів.
3. Особливості складання розрахункового балансу (бюджету активів і пасивів)

Опорні поняття: бюджет руху грошових коштів; інвестиційний бюджет; бюджет фінансової діяльності; розрахунковий баланс.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.12.2019).

2. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 15.12.2019).

3. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
4. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самоств. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
5. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кудлак В. Я. Фінансове планування та прогнозування : курс лекцій. Тернопіль : ТНТУ, 2016. 94 с.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
3. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.

4. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
5. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
6. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до практичного заняття за темою лекції:

Питання для обговорення:

1. Назвіть основні види фінансових бюджетів підприємства.
3. Хто відповідає за розроблення фінансових бюджетів? Назвіть послідовність розроблення.
4. Опишіть призначення та зміст бюджету руху грошових коштів.
5. З яких розділів складається бюджет руху грошових коштів?
6. У чому полягає економічна сутність показника залишку грошових коштів на кінець періоду?
7. Для чого формується платіжний календар і як він узгоджується з бюджетом руху грошових коштів?
8. Опишіть технологію розрахунку бюджету капітальних вкладень.
9. Як оцінити інвестиційні потреби підприємства?
10. Назвіть визначення бюджетного балансу.
11. Для чого розробляється прогнозний баланс підприємства?
12. Опишіть статті «Активів» і «Пасивів» розрахункового балансу. В якій послідовності вони розташовуються в балансовому бюджеті?

Конспект лекції № 10

Тема 9. Аналіз та оцінювання виконання бюджетів

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо аналізу та оцінювання виконання бюджетів.

План лекції:

1. Бюджетний контроль — завершальний етап у циклі бюджетного управління на підприємстві
2. Види, принципи і методи бюджетного контролю
3. Методика оцінки виконання бюджетів на основі аналізу відхилень.
4. Аналіз показників основних бюджетів підприємства

Опорні поняття: бюджетний контроль, види контролю, принципи контролю, методи контролю, аналіз відхилень.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.12.2019).
2. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 15.12.2019).
3. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
3. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
4. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
6. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
7. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
9. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кудлак В. Я. Фінансове планування та прогнозування : курс лекцій. Тернопіль : ТНТУ, 2016. 94 с.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
3. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
4. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
5. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
6. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського, практичного, лабораторного заняття за темою лекції:

1. У чому полягає сутність бюджетного контролю?
2. Яке призначення бюджетного контролю?
3. Коротко охарактеризуйте процес контролю виконання статичного бюджету.
4. Яке призначення звіту про виконання бюджету?
5. Який формат та основні показники звіту про виконання бюджету?
6. Що таке «відхилення у виконанні бюджетів»?

Конспект лекції № 11

Тема 9. Аналіз та оцінювання виконання бюджетів

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо аналізу та оцінювання виконання бюджетів

План лекції:

1. Контроль операційних бюджетів при застосуванні гучкого бюджетування
2. Аналіз і оцінка виконання бюджету руху грошових коштів
3. Аналіз показників управлінського балансу
4. Оцінювання результатів діяльності центрів відповідальності

Опорні поняття: бюджетний контроль, види контролю, принципи контролю, методи контролю, аналіз відхилень.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

4. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.12.2019).

5. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 15.12.2019).

6. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

8. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.С. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
9. Білик М. Д., Беялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.

10. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
11. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
12. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
13. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
14. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
10. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

7. Кудлак В. Я. Фінансове планування та прогнозування : курс лекцій. Тернопіль : ТНТУ, 2016. 94 с.
8. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
9. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
10. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
11. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
12. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до практичного заняття за темою лекції:

1. Які групи відхилень виділяють, чим вони характеризуються?
2. Коротко охарактеризуйте гнучкий бюджет.
3. Як розраховуються показники гнучкого бюджету?
4. Які групи відхилень виділяють за гнучкого бюджетування?
5. Коротко охарактеризуйте критерії вибору показників оцінювання діяльності центрів фінансової відповідальності.
6. У чому полягає сутність принципу контрольованості при оцінюванні діяльності центрів фінансової відповідальності?

Конспект лекції № 12

Тема 10. Організація бюджетного процесу на підприємствах

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувані у студентів комплекс знань щодо організації бюджетного процесу на підприємствах.

План лекції:

1. Учасники процесу бюджетування на підприємстві та їх функції.
2. Регламентация функціонування системи бюджетування на підприємстві за структурою об'єктів бюджетування.

Опорні поняття: учасники процесу бюджетування, їх функції, регламентация функціонування системи бюджетування.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
2. Косарев О. Й., Волик В. М. Методология бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
5. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
6. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Короленко С. М. Організація системи бюджетування на підприємстві. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки.* 2016. Вип. 32(1). С. 291-296.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
3. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ.* 2019. № 3. С. 24-30.
4. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес.* 2018. № 1 (23). С. 12-19.

5.Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.

6.Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.

2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. Які спеціалісти підприємства займаються аналізом бюджетної звітності?

2. Яке практичне значення регламентних документів на підприємстві?

3. Яка інформація необхідна для формування Положення про бюджетний регламент?

4. Назвіть основні елементи бюджетного регламенту

5. У чому полягають відмінності між «регламентом» і «положенням»?

6. Яка основна мета функціонування бюджетного комітету на підприємстві?

7. Які основні етапи регламентації процесу бюджетування?

Конспект лекції № 13

Тема 10. Організація бюджетного процесу на підприємствах

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо організації бюджетного процесу на підприємствах.

План лекції:

1. Регламентація процесу бюджетування у часі. Бюджетний цикл і бюджетний процес.

2. Положення про бюджетування на підприємстві

Опорні поняття: учасники процесу бюджетування, їх функції, регламентація функціонування системи бюджетування.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

2. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.

3. Косарев О. Й., Волик В. М. *Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб.* Київ : НАУ, 2004. 96 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. *Бюджетування на підприємстві : навч. посіб.* Київ : Кондор, 2008. 312 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. *Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн.* Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
6. *Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко.* Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
7. Shim J.K., Siegel J.G. *Budgeting Basics and Beyond.* Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Короленко С. М. Організація системи бюджетування на підприємстві. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки.* 2016. Вип. 32(1). С. 291-296.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. *Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія.* Київ : Кондор, 2007. 234 с.
3. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ.* 2019. № 3. С. 24-30.
4. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес.* 2018. № 1 (23). С. 12-19.
5. Хруцкий В. Е. *Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн.* Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
6. Шило Ж. С. *Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій.* Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. Які спеціалісти підприємства займаються аналізом бюджетної звітності?
2. Яке практичне значення регламентних документів на підприємстві?
3. Яка інформація необхідна для формування Положення про бюджетний регламент?
4. Назвіть основні елементи бюджетного регламенту
5. У чому полягають відмінності між «регламентом» і «положенням»?
6. Яка основна мета функціонування бюджетного комітету на підприємстві?
7. Які основні етапи регламентації процесу бюджетування?

Конспект лекції № 14

Тема 11. Мотивація і відповідальність в бюджетуванні

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо мотивації і відповідальності в бюджетуванні.

План лекції:

1. Характеристика основних принципів побудови системи матеріального стимулювання як частини бюджетного процесу
2. Облік за центрами відповідальності як інформаційне забезпечення системи матеріального стимулювання.
3. Показники і умови преміювання для різних центрів відповідальності в складі підприємства.

Опорні поняття: матеріальне стимулювання, інформаційне забезпечення, показники преміювання, умови преміювання.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
2. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
5. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
6. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Короленко С. М. Організація системи бюджетування на підприємстві. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки.* 2016. Вип. 32(1). С. 291-296.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
3. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ.* 2019. № 3. С. 24-30.

4. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
5. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
6. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. Які особливості і можливості мотивації персоналу в умовах бюджетування.
2. Основні принципи побудови системи матеріального стимулювання як частини бюджетного процесу
3. Особливості інформаційного забезпечення системи матеріального стимулювання.
4. Особливості обліку за центрами відповідальності
5. Назвіть показники і умови преміювання для різних центрів відповідальності в складі підприємства.

Конспект лекції № 15

Тема 12. Інформаційні технології в бюджетуванні

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань щодо застосування інформаційних технологій в бюджетуванні

План лекції:

1. Основні цілі використання інформаційних технологій у бюджетуванні.
2. Особливості автоматизації процесу бюджетування на підприємстві залежно від принципів побудови його облікової політики.
3. Критерії вибору політики підприємства у сфері інформаційних технологій.

Опорні поняття: інформаційні технології, бухгалтерський облік, облікова політика.

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
4. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
5. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
2. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.
3. Михайленко О. В., Свірідкіна К. В. Розробка, впровадження та автоматизація процесу бюджетування на підприємстві. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. № 3 (71). С. 240-246.
4. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
5. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
6. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.
7. Ювженко Н. М. Зарубіжний досвід застосування автоматизованих систем бюджетування. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 106-111.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. Які можливості надає автоматизація системи бюджетування на підприємстві?
2. Охарактеризуйте проблеми впровадження автоматизованої системи бюджетування на вітчизняних підприємствах.
3. Охарактеризуйте основні варіанти організації збирання та оброблення первинної інформації про фактичні результати господарської діяльності на підприємстві для цілей бюджетування.
4. Охарактеризуйте автоматизацію бюджетування як елемент системи бюджетування.
5. Визначте основні вимоги до програмного забезпечення для автоматизації процесу бюджетування на підприємстві.
6. Назвіть основні типи програмного забезпечення для автоматизації бюджетування на підприємстві.

7. Наведіть коротку характеристику функціонального призначення комп'ютерних програм для автоматизації системи бюджетування на підприємстві.
8. Назвіть види комп'ютерних програм за масштабністю.
9. Визначте можливості впровадження на різних типах підприємств різних за масштабністю комп'ютерних програм.

Конспект лекції № 16

Тема 12. Інформаційні технології в бюджетуванні

Міжпредметні зв'язки:

забезпечуючі: Мікроекономіка. Фінанси суб'єктів підприємництва. Корпоративні фінанси. Бухгалтерський облік.

забезпечувані: Фінансовий аналіз. Управління фінансами суб'єктів господарювання. Фінансова безпека підприємств.

Мета лекції: сформувати у студентів комплекс знань сформувати у студентів комплекс знань щодо застосування інформаційних технологій в бюджетуванні.

План лекції:

1. Типи комп'ютерних програм, які використовуються для автоматизації системи бюджетування на підприємстві.
2. Функціональні можливості програм.
3. Проблеми автоматизації бюджетування на підприємстві.

Опорні поняття: автоматизація бюджетування, комп'ютерні програми, функціональні можливості, проблеми автоматизації

Інформаційні джерела:

Законодавчі та нормативні акти:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

Основна та допоміжна література

Основна література:

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Білик М. Д., Беялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
4. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с.
5. Shim J.K., Siegel J.G. Budgeting Basics and Beyond. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p.

Допоміжна література:

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
2. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.

3. Михайленко О. В., Свiрдкіна К. В. Розробка, впровадження та автоматизація процесу бюджетування на підприємстві. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. № 3 (71). С. 240-246.
4. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.
5. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.
6. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.
7. Ювженко Н. М. Зарубіжний досвід застосування автоматизованих систем бюджетування. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 106-111.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.
2. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

Навчальне обладнання, ТЗН, презентація тощо: мультимедійний пристрій.

Виклад матеріалу лекції: розміщений на сайті e-learning.lnu.edu.ua.

Питання і завдання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції:

1. Які можливості надає автоматизація системи бюджетування на підприємстві?
2. Охарактеризуйте проблеми впровадження автоматизованої системи бюджетування на вітчизняних підприємствах.
3. Охарактеризуйте основні варіанти організації збирання та оброблення первинної інформації про фактичні результати господарської діяльності на підприємстві для цілей бюджетування.
4. Охарактеризуйте автоматизацію бюджетування як елемент системи бюджетування.
5. Визначте основні вимоги до програмного забезпечення для автоматизації процесу бюджетування на підприємстві.
6. Назвіть основні типи програмного забезпечення для автоматизації бюджетування на підприємстві.
7. Наведіть коротку характеристику функціонального призначення комп'ютерних програм для автоматизації системи бюджетування на підприємстві.
8. Назвіть види комп'ютерних програм за масштабністю.
9. Визначте можливості впровадження на різних типах підприємств різних за масштабністю комп'ютерних програм.